

اشاره

ورزش به عنوان عامل سلامتی روح و جسم در فرهنگ اسلامی ایرانی ما همیشه مطرح بوده و با فراز و نشیب‌هایی که داشته است همواره در صدر برنامه‌های زندگی مردمان این سرزمین قرار گرفته است. اگر به تاریخ ورزش مراجعه کنیم به خوبی درمی‌یابیم که نوجوانان و جوانان در رشد و گسترش و توسعه آن نقش اول را به عهده داشته و اصولاً خود هم هدف و هم ابزار این توسعه‌اند. این امر آن‌گاه روشن‌تر می‌شود که بدانیم ورزش ما زمانی موفق بوده که به دامن آموزش و پرورش و ورزش‌های آموزشی کشیده شده است. مجله رشد آموزش تربیت بدنی با درک این مسئله مهم به استان پهلوان پرور و ورزش خیز خراسان رضوی رفت و با گروهی از مسئولان و دست‌اندرکاران ورزشی این استان به گفت‌وگو نشست تا بتواند از چند و چون ورزش کشور و استان از زبان مسئولان و دست‌اندرکاران استان گزارشی تحلیلی ارائه دهد. در این گزارش مسائل مهم ورزشی خراسان رضوی در حوزه‌های زیر مطرح شد. رویکرد و نگاه مسئولان به ورزش، دانش‌آموزان، سرانته ورزشی، نحوه تولید و توزیع

تجهیزات ورزشی و اماکن ورزشی، کمیت و کیفیت مربیان، معلمان و دبیران تربیت بدنی، میزان مشارکت سازمان‌ها و نهادها در توسعه ورزش دانش‌آموزی، نحوه گرایش دانش‌آموزان به انواع ورزش، وضعیت درس تربیت بدنی، از ابتدایی تا سال‌های پایانی دبیرستان، وجود و گسترش مدارس و هنرستان‌های اختصاصی ورزش، استعدادیابی ورزشی، و روش‌های موجود در استان، ارزیابی برنامه‌ها و عملکرد مسئولان استانی آموزش و پرورش و روش‌ها و برنامه‌های به کار گرفته شده در ارزیابی‌ها، تربیت بدنی مدارس: آموزش یا بازی؟ مشکلات دبیران و معلمان ورزش در ترویج و توسعه ورزش‌های آموزشی، قهرمانی و ملی.

این گزارش در نشست با عباسعلی میرسیستانی، معاون ورزشی اداره کل آموزش و پرورش استان خراسان رضوی تهیه شده است. میرسیستانی مدیری است با سی و دو سال سابقه آموزشی و مدیریتی در تربیت بدنی که با برنامه‌ها و پی‌گیری‌های وی استان به لحاظ ورزش دانش‌آموزی مسیر رو به جلویی را طی می‌کند و نگاه توسعه‌ای به ورزش نیز در دستور کار مدیران قرار دارد.

استانی که بوی قهرمان می‌دهد

گزارشی از فعالیت‌های تربیت بدنی استان خراسان رضوی

محمود اردوخانی

در تعریف و نگاه مسئولین تربیت‌بدنی اداره کل آموزش و پرورش استان خراسان رضوی از تربیت‌بدنی صرفاً به بخش جسم نمی‌پردازد بلکه در فعالیت‌های ورزشی به تمام جنبه‌های انسانی، اخلاقی و الهی و ارزشی و معرفتی دانش‌آموزان نگاه ویژه‌ای دارند. آن‌چنان‌که در زنگ ورزش و ساعت تربیت‌بدنی دانش‌آموزان به قوانین و مقررات احترام می‌گذارند. به حقوق همسالان و بزرگ‌ترها احترام می‌گذارند. تحمل شکست را تجربه می‌کنند و در کنار آن ظرفیت پیروزی را نیز تجربه می‌کنند. این جنبه‌های انسانی تربیت‌بدنی است که علاوه بر آن بحث جسم را هم مورد ملاحظه قرار داده، آموزش می‌دهد و این مسیر را تقویت می‌کند. در واقع کارکرد تربیت‌بدنی از نگاه مدیران عالی تربیت‌بدنی آموزش و پرورش استان خراسان رضوی، یک نگاه همه‌جانبه است نه صرفاً جسمی. ساعت درس تربیت‌بدنی می‌تواند در این نگاه به رشد و توسعه همه‌جانبه دانش‌آموزان کمک کند.

استان خراسان رضوی، مساحتی معادل ۱۱۸/۸۵۴ کیلومتر مربع و جمعیتی بالغ بر ۵/۹۹۴/۴۰۲ نفر بزرگ‌ترین استان کشور است. خراسان رضوی یک میلیون و یکصد هزار دانش‌آموز دارد. و از طرفی با تعداد معلمان و دبیران تربیت‌بدنی نیز جایگاه خوبی را برای خود ایجاد کرده است. این ظرفیت استان را برای توسعه فعالیت‌های ورزشی و استعدادیابی و تأییداتی که ورزش استان می‌تواند در کشور داشته باشد دارای جایگاه ویژه‌ای ساخته است.

علاوه بر جمعیت یک میلیون و یکصد هزار نفری دانش‌آموز در استان، سه هزار معلم تربیت‌بدنی در ورزش دانش‌آموزی فعالیت دارند که به لحاظ جنسیت تقریباً با هم برابر هستند.

میانگین مدرک تحصیلی و تخصص معلمان و دبیران تربیت‌بدنی نسبت به سایر رشته‌های درس آموزش و پرورش استان بالا بوده بلکه می‌توان گفت بیشتر از سایر رشته‌ها می‌باشد، به طوری که ۴۰ درصد از معلمان تربیت‌بدنی استان دانشجویی کارشناسی ارشد، کارشناس ارشد، دانشجوی دکترا، و دکترا هستند که در بخش تربیت‌بدنی آموزش و پرورش شاغل می‌باشند. این مسائل ظرفیت بسیار خوبی را برای آموزش و پرورش استان خراسان رضوی در بخش تربیت‌بدنی ایجاد کرده است.

خراسان رضوی و پراکندگی جغرافیایی
آموزش و پرورش این استان ۴۷ منطقه و شهرستان دارد که از این ۴۷ اداره هفت ناحیه آن در شهر

مشهد واقع است. منطقه‌ای به نام تیادکان که به‌تنهایی جمعیت دانش‌آموزی اش برابر با جمعیت دانش‌آموزی یک استان است یک‌صد هزار دانش‌آموز دارد که برابر با تعداد کل دانش‌آموزان سمنان است.

میزان برخورداری از تجهیزات ورزشی شامل سخت‌افزاری و نرم‌افزاری

سهم خراسان رضوی در گذشته از اعتبارات عمرانی، میزان خوبی نبود. در چند سال اخیر با توجه به پی‌گیری از اداره کل نوسازی استان و مدیران کل آموزش و پرورش ستاد نگاه ویژه‌ای به ورزش خراسان رضوی اعمال شد به طوری که وضعیت فضای سرانه ورزشی در حال بهتر شدن است و می‌رود که به میانگین سرانه کشوری برسد.

سرانه ورزشی دانش‌آموزان استان

در حال حاضر سرانه فضای ورزشی دانش‌آموزان «یازده صدم متر مربع» است که مربوط است به فضاهای سرپوشیده هم در بخش دختران و هم در بخش پسران. چنان‌چه فضاهایی که تعریف شده و در حال ساخت هستند به بهره‌برداری برسد، سرانه فضای ورزشی دانش‌آموزان استان به ۱۹ صدم متر مربع افزایش خواهد یافت که این رقم از میانگین سرانه کشوری بالاتر خواهد شد.

در این راستا پیگیری‌هایی که از طرف مدیران ارشد استان صورت گرفته، موجب شده تا در سال نود هیئت دولت در استان مصوبه‌ای داشته باشد با عنوان ساخت مجموعه ورزشی دانش‌آموزان شرق کشور، که کارهای مقدماتی آن انجام شده است و زمین آن در اختیار آموزش و پرورش قرار گرفته که با تأکید و تأکیدات مدیرکل انسان آقای دکتر حسینی - کار ساخت این مجموعه، دهکده ورزشی دانش‌آموزی آماده است. این استان به‌طور کلی در بهبود وضعیت تجهیزات ورزشی و اماکن ورزشی رشد خوبی داشته و رویه‌ای رو به جلو را طی می‌کند.

توزیع تجهیزات و اماکن ورزشی

تجهیزات و اماکن ورزشی با توجه به نیاز دانش‌آموزان به وسایل و امکانات برای ساعت درس تربیت‌بدنی. از آنجا که در سال ۹۲ و ۹۳

۴۰ درصد
از معلمان
تربیت‌بدنی
استان دانشجوی
کارشناسی
ارشد، کارشناس
ارشد، دانشجوی
دکترا، و دکترا
هستند که
در بخش
تربیت‌بدنی
آموزش و پرورش
شاغل می‌باشند

هم گروهی مانند کشتی، جودو و وزنه برداری موفق و تأثیرگذار بوده است. در ورزش‌های تیمی هم با هندبال شناخته می‌شود. به طوری که در حال حاضر دو تیم اول و دوم جدول لیگ برتر کشور از سبزوار هستند.

در مجموع فعالیت‌های ورزشی استان خراسان رضوی را می‌توان رو به جلو و دارای قابلیت‌های ممتاز ارزیابی کرد. این استان همه ساله میزبان رشته‌های مختلف ورزشی است که نشان از ظرفیت بسیار خوب و موفق نیروی انسانی و فضای ورزشی استان دارد.

گرایش دانش‌آموزان به چه نوع ورزشی است

این استان نیز مانند هر استان دیگری در مدرسه‌اش تمایل به بازی فوتبال و فوتسال بین دانش‌آموزان بیشتر است که می‌تواند معلم‌ان و دبیران متخصص و کارآزموده و تحصیل کرده استان به آموزش سایر رشته‌ها نیز توجه ویژه داشته باشند و ساده‌ترین راه را انتخاب نکنند.

درس تربیت‌بدنی در مقطع دبستان با توجه به جغرافیای استان و اقلیم سرد و گرم و نیمه‌معتدل، و نیروهای متخصص تربیت‌بدنی آموزش و پرورش در استان خراسان رضوی

به دلیل ارتقای ساعت و درس تربیت‌بدنی از گروه دوه‌به‌یک، نیروهای مفید و کارآمدی جذب شده‌اند. در کنار آن برنامه‌محور بودن درس تربیت‌بدنی در مقطع دبستان در تمام پایه‌ها در استان به خوبی رعایت شده است و برای تمام پایه‌ها برنامه تعریف شده است.

برای پایه اول مهارت‌های بنیادی و تجارب حرکتی، در پایه دوم ژیمناستیک برنامه‌ریزی شده است. در این برنامه با همکاری فدراسیون ژیمناستیک جمهوری اسلامی و هیئت ژیمناستیک استان ۳۰۰ معلم تربیت‌بدنی آموزش دیده‌اند و برای آن‌ها کارت مربی‌گری صادر شده است. ۷۰ رول تشک ژیمناستیک نیز خریداری و در مناطق و توابعی توزیع شده است. ادارات استان موظف به پوشش ۲۰ درصد از دانش‌آموزان پایه دوم در آموزش ژیمناستیک شده‌اند که در این امر در کشور پیشتاز هستند.

در پایه سوم اجرای طرحی به نام سباح است که در راستای شنای دانش‌آموزی است. در سال اول اجرای این طرح بیش از ۹۰ درصد دانش‌آموزان استان آموزش شنا را گذرانده‌اند و در سال دوم

اعتباری از طرف اداره کل نوسازی و ستاد تخصیص نیافته با همت مدیرکل استان ۶۰۰ میلیون تومان وسایل ورزشی خریداری شده است که با حضور دکتر حمیدی به صورت کارناوالی بین ادارات آموزش و پرورش استان توزیع شده است. با توجه به محدودیت‌هایی که وجود داشته به طور کلی استان خراسان رضوی از نظر تجهیزات و تهیه آن مشکل نداشته است. در رابطه با تجهیزات، با مشارکت شهرداری مشهد نسبت به تهیه ۱۰۰۰ سبد ورزشی اقدام کرده‌اند و در اختیار مدارس مشهد قرار داده‌اند. چنین مشارکت و طرحی می‌تواند به عنوان یک برنامه مشارکتی برای سایر استان‌ها و شهرها الگوی خوب و مناسبی از امکانات سایر سازمان‌ها و نهادها باشد.

میزان مشارکت نهادها و سازمان‌ها در استفاده از تجهیزات و اماکن ورزشی آن توسط آموزش و پرورش

بیشترین فعالیت‌های مشارکتی تربیت‌بدنی آموزش و پرورش خراسان رضوی به دلیل توجه ویژه اداره کل ورزش و جوانان با این اداره صورت می‌گیرد که شامل برگزاری برنامه‌های ورزشی است. در خواست‌های آموزش و پرورش از طرف این اداره کل به خوبی استقبال و مساعدت می‌شود. طرح‌های مشارکتی مختلفی را با شهرداری مشهد برگزار کرده‌اند که در کنار سبد ورزشی، می‌توان طرح فصل ورزش بانوان را نام برد. این طرح با اهداف سلامت شهروندان موجب شده است تا مادران که محوریت کانون خانواده را به عهده دارند به این فضاهای ورزشی ورود کرده و نسبت به سلامت خود و به پشتیبانی از فرزندان در سلامت آن‌ها با بهره‌مندی از ورزش استقبال خوبی داشته باشند.

استعداد ورزشی استان خراسان رضوی

این استان در گذشته هم در ورزش‌های انفرادی و

استان خراسان ۲۴ هنرستان ورزشی دارد که تعدادی از فارغ‌التحصیلان این هنرستان‌ها به مرحله دکترا رسیده‌اند و در حال حاضر نیز تعدادی از آن‌ها دانشجوی دکترای تربیت‌بدنی هستند که در حال حاضر از معلمان و دبیران ورزش می‌باشند

اجرای آن به علت کم شدن اعتبار ۷۰ درصد و در سال سوم اجرای آن ۵۰ درصد و در سال جاری نیز حدود ۲۰ تا ۳۰ درصدی البته با مشارکت اولیا در مناطقی که دارای استخر هستند آموزش شنا را گذرانده‌اند. اجرای این طرح (سباح) شنای دانش‌آموزی در استان خراسان رضوی یکی دیگر از نمونه‌های پیشتاز بودن استان را نشان می‌دهد. مجموع نفراتی که در این مدت آموزش شنا دیده‌اند ۲۳۰ هزار دانش‌آموز دختر و پسر را شامل می‌شود. در پایه چهارم طرحی به نام طناب‌اوز با همکاری فدراسیون ورزش‌های همگانی برگزار شده که در این طرح ابتدا مربیان و معلمان ورزش استان آموزش‌هایی را در جهت کسب مهارت‌های طناب‌زنی گذرانده‌اند و برای آن‌ها کارت مربیگری صادر شده است.

در این راستا به تعداد جمعیت دانش‌آموزان طناب‌خرداری و در اختیار مدارس قرار گرفته و تمامی معلمان پایه چهارم آموزش‌های لازم را در طناب‌زنی طی کرده‌اند. در سال گذشته استان خراسان رضوی به عنوان پدیده مسابقات طناب‌زنی کشور در مقطع ابتدایی معرفی شده است. این طرح (طناب‌اوز) نیز طرحی موفق بوده و به خوبی در استان پیگیری می‌شود.

پراکندگی و تراکم دانش‌آموزان با توجه به جغرافیای استان به لحاظ دسته‌بندی برخوردار به غیر برخوردار

استان خراسان رضوی مانند جغرافیای کشور تعریف شده است. جنوب و شمال استان ویژگی‌های اقلیمی و خاص خود را دارد. پراکندگی‌هایی نیز در استان وجود دارد لکن تمام تجهیزات و معلمان با نگاه به دورترین نقاط روستایی و ویژه مجتمع‌های آموزشی آموزشگاه‌های استان به نام مجتمع شهرستان عادلانه اختصاص پیدا کرده و توزیع شده است.

مدارس و هنرستان‌های اختصاصی ورزش

استان خراسان رضوی بهترین هنرستان را در سطح کشور دارد. با ۲۴ هنرستان که نیروهای خوبی را به ورزش استان معرفی کرده است. در سنوات گذشته تعدادی از فارغ‌التحصیلان این هنرستان‌ها به مرحله دکتر رسیده‌اند و در حال حاضر نیز تعدادی از آن‌ها دانشجوی دکترای تربیت‌بدنی هستند که آن‌ها در حال حاضر از معلمان و دبیران ورزش می‌باشند.

افراد موفق که از این هنرستان‌ها به سطح ملی رسیده‌اند را می‌توان از آقایان محسن ترکی داور بین‌المللی و حسن کامرانی فر نام برد که از دانش‌آموزان این هنرستان‌ها بوده‌اند.

یکی دیگر از ویژگی‌های هنرستان‌های تربیت‌بدنی خراسان رضوی توجه به دانش‌آموز مستعد است که با توجه به علاقه آن‌ها از سنین پایین‌تر به کار گرفته می‌شوند تا در سه سال فرصت آموزش در دوران دبیرستان سپس آموزش‌های دانشگاهی و گذراندن دوره‌های عالی افراد موفق و لایقی برای تأمین نیروی آموزش و پرورش داشته باشیم.

استعدادیابی و روش‌های آن

با توجه به این موضوع که یکی از مهم‌ترین جایگاه‌های استعدادیابی آموزش و پرورش است و بیشترین هزینه را برای تربیت‌بدنی و آموزش می‌پردازد ولی نگاه افکار عمومی در شناخت این موضوع کافی نیست. به عنوان مثال در استان خراسان رضوی ۳۰۰۰ معلم تربیت‌بدنی که فقط میانگین حقوق و دستمزد آن‌ها در سال ۳۶ میلیارد تومان می‌شود. به علاوه هزینه توسعه فضاهای ورزشی، تجهیزات، مسابقات، کانون‌های ورزشی نمونه‌های خوبی از سرمایه‌گذاری بسیار بزرگ آموزش و پرورش در ورزش و استعدادیابی ورزشی است.

در این استان هیچ سازمان یا نهاد آموزشی‌ای به اندازه آموزش و پرورش هم به لحاظ کیفی و هم کمی متخصص تربیت‌بدنی در اختیار ندارد. این ویژگی‌ها و ظرفیت‌ها در جهت استعدادیابی و پرورش آن‌ها بسیار ممتاز هستند.

استعدادیابی استان از مدرسه آغاز می‌شود. در گذشته المپیاد درون مدرسه‌ای تعریف شده است. مسابقات ورزشی براساس این تعریف از داخل مدرسه با مشارکت دانش‌آموزان، مربیان و اولیا برگزار می‌شود. البته ظرفیت‌های بیرونی نیز می‌توانند در این طرح کمک کنند. استعدادیابی با برگزاری مسابقات

بیشترین فعالیت‌های مشارکتی تربیت‌بدنی آموزش و پرورش خراسان رضوی به دلیل توجه ویژه اداره کل ورزش و جوانان با این اداره صورت می‌گیرد که شامل برگزاری برنامه‌های ورزشی است

دفاتری نیز برای آن‌ها مشخص شده است که با توجه به زمانی که وجود دارد هم آموزش باشد هم نشاط و شادابی در پنجم و ششم و هفتم.

اهمیت درس تربیت‌بدنی در مقطع دبستان موجب شده است تا بیش از ۵۰ درصد معلمان تربیت‌بدنی استان در این مقطع مشغول فعالیت باشند. در استان خراسان رضوی به مقطع دبستان به‌عنوان پایه‌های اصلی و مهم نگاه ویژه‌ای ایجاد شده است. خصوصاً در سواد حرکتی آن مقطع که در این راستا برای مقطع بزرگسالی و برای به‌دست آوردن جایگاه ملی و بین‌المللی نیز برنامه‌ریزی شده است. استان خراسان رضوی به‌دنبال سلامت صددرصدی دانش‌آموزان است. برنامه‌ریزی استان با نگاه به افق ۱۴۰۴ است.

مشکلات پیش‌روی معلمان و دبیران استان در درس تربیت‌بدنی

در استان خراسان رضوی نرخ ماندگاری معلمان در مناطق محروم به‌دلیل عدم استخدام معلمان بومی و جذب نیروهای مشغولی، پایین است به‌طوری که معلمان از روز اول مراجعه به مناطق محروم به‌دنبال انتقال به مرکز استان هستند. یکی از مشکلات اصلی استان در حوزه تربیت‌بدنی بومی نبودن معلمان و به‌بوم‌برنگشتن است. یکی دیگر از مشکلات تربیت‌بدنی آموزش و پرورش در مدارس غیرانتفاعی است که بدون نگاه به فضای مناسب برای فعالیت ورزشی مجوز گرفته‌اند. این جفایی است به‌دانش‌آموز استان خراسان، که در صدور مجوزهای جدید نگاه به فضای ورزشی مناسب را نیز در دستور کار خود قرار داده است. مسئله دیگر اینکه در فرهنگ مردم باید جایافتد که معلم ابتدایی سطح سواد و توانمندی‌اش کم نیست بلکه به‌لحاظ توانمندی و سطح سواد از کسانی که در مقاطع بالاتر هستند بهتر است که باید به آن هم توجه شود.

استان خراسان رضوی با توجه به ویژگی‌های اقلیمی و جغرافیایی خود و جمعیت دانش‌آموزانش در عرصه تربیت‌بدنی دانش‌آموزی طرح‌های مفید و بزرگی را به اجرا گذاشته است که می‌تواند الگوی خوبی برای سایر استان‌ها باشد و از امتیازات ویژه این استان معلمان و دبیران تربیت‌بدنی است که با بالاترین سطح علمی مشغول به خدمت هستند.

به‌وسیله معلم تربیت‌بدنی صورت می‌گیرد که بعد از آن هدایت می‌شوند به مسابقات یا سطح نواحی و آموزشگاهی و استانی که در حال برگزاری است و یک رویداد بزرگ در ورزش خراسان رضوی می‌باشد و با کیفیت و کمیت بالایی اجرا می‌شود. اداره کل آموزش و پرورش در استان خراسان رضوی ۴۷۰۰ محل را با وسایل ساختار قامتی تجهیز و به ادارات اهدا کرده است.

تأثیر برنامه‌ها، ارزیابی

در نظارت و شناسایی و ارزیابی عملکرد، برنامه‌ها خوب اجرا شده‌اند و بازخورد آن‌ها مثبت است. تفکر آموزش تربیت‌بدنی و اهداف آن در استان را به‌خوبی تأمین کرده است. تجربیات و تخصص معلمان در علوم تربیتی نیز نشان می‌دهد که در روان‌شناسی ورزشی نیز با توجه به جنسیت‌ها و مقاطع درسی و رقابت‌ها و حساسیت‌های سنی اثرات خوبی وجود دارد. این مسئله نیز از طرف وزارت آموزش و پرورش استان برای آن‌ها تعریف شده است (روان‌شناسی ورزشی).

نقش ورزش و تربیت‌بدنی آموزش و پرورش در ورزش قهرمانی و ملی

استان دارای پایگاه‌های قهرمانی است و همچنین در استعدادیابی علاوه بر مسابقات، مدارس تخصصی ورزش وجود دارد. دانش‌آموزان ویژه و ممتاز به‌لحاظ مهارتی و بنیة جسمانی آموزش می‌بینند. پایگاه شهید کاظمیان مشهد با امکانات پیشرفته، دانش‌آموزان دارای رتبه و مقام را تحت آموزش‌های ویژه قرار می‌دهد.

ساعت تربیت‌بدنی یا آموزشی

با توجه به ساعت کم ورزش نشاط و شادابی و آموزش در کنار هم در ساعت تربیت‌بدنی اعمال می‌شوند. در استان کلاس درس تربیت‌بدنی تعریف شده است، ویژه مقطع ابتدایی، ویژه راهنمایی و مقطع دبیرستان.

اهمیت درس تربیت‌بدنی در مقطع دبستان موجب شده است تا بیش از ۵۰ درصد معلمان تربیت‌بدنی استان در این مقطع مشغول فعالیت باشند

